

DOI [https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-26\(55\)-104-122](https://doi.org/10.58442/2218-7650-2023-26(55)-104-122)
УДК 376:001.82

Дубініна Оксана Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»;
старший науковий співробітник відділу проектування
розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-5405-8502>
o_dybinina@ukr.net

Бурлаєнко Тетяна Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки, підприємництва та менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»;
старший науковий співробітник відділу проектування
розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України.
Київ, Україна.

<https://orcid.org/0000-0001-5734-4611>
tburlaenko@ukr.net

СПАДЩИНА МАРІЇ ГЖЕГОЖЕВСЬКОЇ В МОДЕЛЯХ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ, ЯК ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Анотація. У статті обговорюються концептуальні положення та базові засади педагогічної системи Марії Гжегожевської, які є надзвичайно актуальними в умовах сьогодення. Вивчено український та зарубіжний досвід реалізації моделей спеціалізованої освіти наукового спрямування. Зроблено висновки про те, що реалізуючи Стандарт спеціалізованої освіти наукового спрямування набуває актуальності розроблення програм спеціалізованої освіти наукового спрямування у процесі реалізації яких ефективним є застосування таких едукативних моделей: Модель «Крок за кроком», Авторська модель Миколи Гузика, Освітня система «АЗІМУТ», Рекреаційна модель, Модель «Росток». Вивчаючи досвід Республіки Польща встановлено, що реалізація спеціалізованої освіти наукового спрямування відбувається на базі закладів загальної середньої освіти та регламентується загальними положеннями і компетенціями, які окреслено в основних навчальних

програмах. У процесі застосування навчальних програм спеціалізованої освіти наукового спрямування визначено та обґрунтовано едукативні моделі, які будуть сприяти якісному формуванню дослідницької компетентності здобувачів освіти. Серед таких моделей виділено: модель Edyty Gruszczyk – Kolczyńskiej, Metoda Paula Dennisona (Kinezjologia Edukacyjna), Pedagogika Zabawy, Drama, модель Carla Orffa, модель Rudolfa Labana, модель Kniessów, модель Dobrego модель Startu M. Bogdanowicz, модель Doroty Dziamskiej, модель багатостороннього розвитку Wincenty Okoń.

Ключові слова: компетентність; наукова компетентність; здобувач освіти; спеціалізована освіта; едукативна модель.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Увійшовши в нове сторіччя, суспільство зіткнулося з низкою принципів питань, породжених складними реаліями сьогодення. Докорінних змін зазнали уявлення про сучасний світ, світогляд людини набув неочікуваних форм, виникла потреба в усвідомленні причетності українського суспільства до глобальних процесів, що здійснюються у світовій інформаційно-технічній і гуманітарній сферах.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття концепція безперервної освіти набула міжнародного значення. Пошуки шляхів її реалізації у різних педагогічних системах набули планетарного характеру. В США і Канаді, Японії та Китаї, Великій Британії та Німеччині, Польщі та Фінляндії, Україні розроблено стратегічні програми, прийнято спеціальні закони, здійснюється цільове фінансування безперервної освіти різних категорій населення.

З іншої сторони перехід до єдиної європейської системи освіти висуває вимоги перед педагогічною спільнотою щодо оновлення завдання з формування та розвитку особистості компетентного педагога, який на належному рівні володіє методологією наукового пізнання, методами науково-педагогічних досліджень та технологіями їх застосування в професійній діяльності.

Сьогодні задля підвищення якості освіти та формування відповідних компетенцій у педагогічних працівників, зокрема наукової та професійної урядом країни удосконалюються та розробляються нові законопроекти, які сприяють розвитку цих компетенцій у процесі фахової підготовки та перепідготовки вчителів.

Так у 2021 році, було розроблено урядом «Проект Закону про основні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні» в якому зазначалося, що «...пріоритетні напрями наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності – ...розвиток людського капіталу, підвищення якості життя населення та інтеграції вітчизняного сектору наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у світовий науковий та Європейський дослідницький простір» [8].

У законі України «Про освіту» визначено, що основною метою «...освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» [7].

Таким чином, окреслені вище мета та завдання освіти висувають нові вимоги до підготовки сучасного фахівця будь якої галузі. Фахівця нової генерації, який володіє сучасними знаннями уміннями і навичками здатний їх застосовувати у майбутній професійній діяльності та розвивати упродовж життя. Вище зазначене зумовило пошук нових та оновлення вже існуючих підходів до організації освітнього процесу у закладах освіти, зокрема вивчення сучасних практик формування наукової компетентності здобувача освіти шляхом впровадження моделей спеціалізованої освіти в едукативний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Видатні українські вчені від Григорія Сковороди до Івана Зязюна залишили фундаментальні міждисциплінарні праці, які вимагають нового прочитання, глибокого осмислення, виявлення того значущого, яке було почуто, а нерідко й недооцінене за життя авторів. Назвемо лише окремих учених, чиєю величезною інтелектуальною працею обґрунтовані теорії, концепції, методики та моделі розвитку особистості; підготовка молоді до самостійної трудової діяльності. Серед них: А. Макаренко (теорія професійного розвитку особистості); В. Зіньківський (вчення про особистість у християнській антропології); В. Вернадський (особистість вченого); О. Кульчицький (концепція українського персоналізму); В. Сухомлинський (теорія виховання всебічно розвиненої, щасливої особи); Г. Костюк (особистість як «система систем»); В. Роменець (становлення поняття особистості у працях видатних мислителів людства); І. Зязюн (теорія особистості у філософії, психології та педагогіці добра та культури); Д. Тхоржевський (формування особистості трудової діяльності); М. Боришевський (особистість у вимірах самосвідомості); Б. Ступарік (особистість кваліфікованого робітника);

Ю. Трофімов (особистість у психології праці та інженерної психології); В. Чепелєв (формування особистості у безперервній освіті); М. Ярмаченко (проблема особистості історії педагогіки) та багато інших [4].

Перші наукові праці, які містили ґрунтовний теоретичний аналіз концептуальних засад спеціалізованої освіти наукового спрямування (І. Волощук, В. Мадзігоном), наступним кроком стала розробка Концепції середньої спеціалізованої освіти наукового спрямування, яку успішно реалізував авторський колектив таких науковців, як І. Волощук, В. Мадзігон (2019 р). У 2021 році науковцями І. Волощук, В. Киричук, В. Мадзігоном, В. Мелешко, Я. Рудиком, О. Шуленок, Л. Яременком було підготовлено методичні рекомендації, які присвячені дидактико-методичним засадам організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти крізь призму формування дослідницької компетентності здобувачів освіти.

Окремі аспекти спеціалізованої освіти наукового спрямування знайшли відображення у працях Дж. Равена (компетентнісний підхід), Woodley – питання практичної роботи в шкільній науці, Х. Халас – висвітлено проблеми формування дослідницьких умінь через реалізацію методу проєктів.

Аналізуючи нормативно-правову базу з теми дослідження можемо зауважити на тому, що важливою компонентою дослідницьких компетентностей є дослідницькі вміння.

У Державному стандарті спеціалізованої освіти наукового спрямування окреслено зміст спеціалізованої освіти, який визначається відповідно до освітніх галузей, встановлених державними стандартами загальної середньої освіти; вимогам до дослідницької компетентності здобувачів освіти, які відповідають державному стандарту загальної середньої освіти; здобуття спеціалізованої освіти наукового спрямування має забезпечити розвиток дослідницької компетентності здобувачів освіти відповідно до їх інтересів і профілю навчання, формування у них цінностей та особистісних якостей, що забезпечують дослідницьку культуру, академічну доброчесність і готовність до дослідницької діяльності [10].

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета дослідження. метою нашого дослідження передбачено дослідження спадщини Марії Гжегожевської крізь призму впровадження моделей спеціалізованої освіти, що якісно впливає на формування наукової компетентності здобувачів освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

- здійснити аналіз теоретичних аспектів досліджуваної проблеми;
- визначити моделі спеціалізованої освіти наукового спрямування, які будуть сприяти формуванню наукової компетентності здобувачів освіти.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Об'єктивна необхідність посилення уваги до проблем освіти протягом усього життя зумовлена динамічними змінами в умовах інформаційно-технологічного суспільства, геополітичних трансформацій, вимог ринку праці до компетентності фахівців, їхньої швидкої професійної адаптації, необхідністю вчитися у продовж життя. Однією з засновниць теорії освіти впродовж життя була Марія Стефанія Гжегожевська.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для реалізації мети дослідження використано комплекс таких методів, зокрема: аналіз наукової літератури, синтез, порівняння, узагальнення практичного досвіду; термінологічний аналіз для визначення сутності й змісту моделей спеціалізованої освіти наукового спрямування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Марія Гжегожевська (1888–1967), засновниця польської спеціальної педагогіки, вважала однією з однією з основних заporук успіху в роботі з учнями добру підготовку вчителя – людини, яка б мала відповідні інтелектуальні, емоційні та моральні якості інтелектуальні, емоційні та моральні якості. Саме тому в багатьох своїх працях вона займалася обговоренням та вивченням іміджу педагога.

Упродовж свого життя вона була практично знайома з реаліями роботи вчителів у довоєнній Польщі та в перші десятиліття після Другої світової війни. Вона їздила до шкіл у містах і маленьких селах, розмовляла з учнями та їхніми вчителями. Найповніше вона висловилася на цю тему у своїй книзі «Листи до молодого вчителя» [2]. Ця праця містить три цикли листів, написаних М. Гжегожевською протягом кількох десятиліть. Авторка багато місця приділяла людям, які суттєво вплинули на її життєві та педагогічні погляди; серед них віна з особливою любов'ю згадує Юзефа Йотейко, Яна Владислава Давида, Януша Корчака, Людвіка Кшивіцького і Стефанію Семполовську.

На думку М. Гжегожевської, найважливішими рисами педагога є: інтерес до людей загалом, любов і доброзичливість, доброзичливість до

учнів, відповідальність, ставлення до соціального служіння, скромність, власна ієрархія цінностей та її усвідомлення, відповідальність, внутрішнє багатство, творчий та дослідницький вектор навчальної праці [6].

Людяність – найважливіша риса кожного педагога. Крім професійної підготовки, крім освіти, вирішальне значення має праця вчителя його людяність. М. Гжегожевська стверджувала: «Чим кращим буде вчитель, тим кращим буде світ і життя кожної людини, тим глибший слід він залишить у душах дітей» [2]. Цінність праці педагога визначається не стільки його освіченістю, скільки доброзичливістю до людей і турботою про кожну довірену йому дитину та глибоке почуття відповідальності за результат роботи.

М. Гжегожевська, вважала, що є тип педагога, який любить людські душі, душі своїх учнів. Вчитель, який любить своїх учнів, вірить у своє покликання і з ентузіазмом ставиться до своєї роботи.

Педагог, на думку М. Гжегожевської, має бути людиною, внутрішньо багатою. Він має пристрасно бажати збагачуватися і формувати себе. Одних лише книг, курсів, бібліотек і університетів недостатньо. Внутрішнє багатство також можна отримати в контакті з природою, але насамперед у співіснуванні з іншими людьми [1].

Ще однією рисою справжнього вчителя є його ієрархія цінностей. Учитель повинен бути внутрішньо правдивим, тому що він може реалізувати лише те, у що вірить і в чому переконаний. Повинен мати сміливість висловлювати свою думку, навіть ціною героїчного ставлення.

У зв'язку з цим виникає питання – чи є педагог надлюдиною? М. Гжегожевська вважає, що педагог це звичайна людина, якій в будь-який момент робота може набриднути і впасти в рутину, але ліками буденності в роботі педагога є його дослідницьке ставлення та наукове спрямування.

Цінність праці педагога визначається також його творчим й науковим динамізмом. Саме він перетворює школу на центр випромінювання культури, вважає М. Гжегожевська. Творча й наукова робота педагога, робота, сповнена ідей і винахідливості, стає джерелом радості, вивільняє в ньому приховані енергетичні ресурси, а також стимулює його оточення.

На думку М. Гжегожевської, по-справжньому цінним працівником і викладачем є лише той, хто вчиться все життя, хто навчається добровільно, тому що хоче і тому, що інакше не може зрозуміти цінності своєї праці. Професія вчителя – це покликання до соціального служіння, служіння надзвичайно високої гідності. Тому майбутній педагог повинен будувати і формувати себе через самоосвіту, любов до людей і відповідальність за свою справу. Внутрішнє

багатство вчителя є його найбільшою силою, і його любов до людей постійно спонукає його до цього багатства знань і навичок, щоб примножувати культуру в собі та інших [3]. Підводячи підсумок, можна сказати, що основним імперативом роботи педагога має бути принцип: «Пробуджувати в людях людське і відстоювати їхні права».

Марія Гжегожевська не зупинилася на теоретичному формулюванні характеристики доброго педагога, вчителя та вихователя. Її безперечною заслугою є створення у 20-х роках ХХ сторіччя польської системи навчання педагогів й педагогів-дефектологів. Спочатку в Державному інституті спеціальної педагогіки, а тепер в Академії спеціальної педагогіки у Варшаві, який вона заснувала, педагоги готуються до труднощів майбутньої роботи. Марія дуже рано усвідомила очевидний факт, що багатство знань у сфері педагогіки та спеціальної педагогіки варто зробити доступним для педагогічних працівників загальноосвітніх шкіл, оскільки це може якісно вплинути на розвиток їхніх компетенцій, зокрема наукових та професійних, що безумовно є актуальним й по сьогоднішній день.

У контексті спеціалізованої освіти наукового спрямування звернемося до наукових праць О. Ковальнової, яка класифікує моделі освіти за такими критеріями: субстратом реалізації, а саме: матеріальні (предметні і фізичні), інформаційні (мисленеві і моделі-дані) та змішані; галуззю застосування, а саме: навчальні (тренажери, наочні посібники, навчальні програми), дослідні (зазвичай, зменшені або збільшені копії об'єкта дослідження), науково-технічні, імітаційні та ігрові (військові, спортивні, ділові тощо); часовим чинником (статичні та динамічні); галуззю знань (фізичні, хімічні, біологічні, інженерні тощо). З іншого погляду, «освіта наукового спрямування – це вид спеціалізованої освіти, що базується на дослідно-орієнтованому навчанні, спрямований на поглиблене вивчення профільних предметів та набуття компетентностей, необхідних для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності» [7].

Акцентуємо увагу на тому, що, у відповідно зі Стандартом спеціалізованої освіти наукового спрямування, результатом дослідно-орієнтованого навчання здобувачів освіти передбачено:

- здійснення дослідно-експериментальної діяльності, пов'язаної з розв'язанням дослідницьких навчальних завдань;
- здійснення винахідницької діяльності, спрямованої на пошук шляхів розв'язання навчальних дослідницьких завдань, пов'язаних зі встановленням невідомих раніше ознак, властивостей, характеристик об'єктів;

- створення проєктів, у тому числі стартапів, пов'язаних з дослідно-експериментальною та винахідницькою діяльністю [10].

З метою реалізації освітньої політики в Україні та низки законів, зокрема: закону України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, Державного стандарту базової середньої освіти та Стандарту спеціалізованої освіти наукового спрямування, Концепції Нової української школи, з урахуванням Національних рамок кваліфікацій (для базової середньої освіти; для профільної середньої освіти), Положення про науковий ліцей та науковий ліцей-інтернат і типових освітніх програм закладів загальної середньої та позашкільної освіти, а також з урахуванням Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року виникла необхідність у розробленні програми для закладів спеціалізованої освіти наукового спрямування (профілю).

При розробленні подібних програм варто враховувати те, що загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти у наукових ліцєях має згідно базовим навчальним планам Державних стандартів відповідних рівнів повної загальної середньої освіти.

На думку Н. Поліхун, К. Постова, І. Сліпухіна, Л. Горбань «основою створення програм спеціалізованої освіти наукового спрямування може бути покладено трирівневу модель збагачення навчальних програм для обдарованих дітей, яка передбачає поступовий перехід від початкового рівня оволодіння дослідницькою компетентністю до вищого:

- програми першого рівня спрямовані на створення підґрунтя дослідницької діяльності, розширення кола уявлень здобувачів про навколишній світ з акцентом на їхній всебічний розвиток; вони дають їм можливість визначитися з цікавим і продуктивним для себе видом навчальних занять, тематичним напрямом для подальшого поглибленого вивчення;

- програми другого рівня – це «груповий тренінг дослідницької діяльності»; вони цілеспрямовані на розвиток уяви, мислення, навичок роботи з інформацією, аналізу, синтезу, порівняння, класифікації, побудови гіпотез тощо, тренування спостережливості, фантазування, винахідливості тощо, передбачають формування вмій, які необхідні для творчого розв'язання широкого кола проблем, розуміння та використання наукового й інженерного методів, вони спираються здебільшого на групові форми роботи і є підґрунтям подальших самостійних досліджень;

- програми третього рівня передбачають набуття здобувачами досвіду реалізації власних ідей, виконання самостійних досліджень і творчих

конструкторських та/або винахідницьких завдань у партнерстві з учителем і фахівцем-практиком; він може бути реалізований як індивідуально, так і в малих групах (колективах), коли учню надається можливість проявити самостійність, ініціативність, відповідальність за власні рішення тощо» [9].

Також, при реалізації програм спеціалізованої освіти наукового спрямування, на нашу думку можна застосовувати такі едукативні моделі:

- Модель «Крок за кроком»;
- Авторська модель Миколи Гузика;
- Освітня система «АЗІМУТ»;
- Рекреаційна модель;
- Модель «Росток».

Проаналізувавши зміст кожної моделі, ми структурували інформацію у вигляді таблиці (див. табл.).

На основі аналізу даних таблиці можемо зробити висновок про те, що застосування кожної окресленої моделі буде якісно впливати на розвиток ключових компетенцій здобувачів освіти та реалізацію окреслених нами вище Стандартів та Концепцій.

У Республіці Польща реалізація спеціалізованої освіти наукового спрямування за фізико-математичним профілем відбувається на базі закладів загальної середньої освіти та регламентується загальними положеннями та компетенціями, які окреслені в основних навчальних програмах. Аналіз нормативної бази Республіки Польща щодо реалізації моделей спеціалізованої освіти наукового спрямування визначає її зміст, а саме: зміст математичної освіти у Республіці Польща визначається загальними положеннями основного курсу початкової та середньої освіти.

Для досягнення основної мети спеціалізованої освіти наукового спрямування педагогіки практики та науковці виділяють такі основні моделі реалізації едукативного процесу, зокрема: модель Edyty Gruszczyk – Kolczyńskiej, модель Weroniki Sherborne, модель Paula Dennisona (Kinezjologia Edukacyjna), Pedagogika Zabawy, Drama, модель Carla Orffa, модель Rudolfa Labana, модель Kniessów, модель Dobrego Startu M.Bogdanowicz, модель Doroty Dziamskiej та методика казкотерапії.

Проаналізувавши вище представлені моделі в контексті формування наукової компетентності здобувача освіти ми виділяємо такі моделі спеціалізованої освіти: Edyty Gruszczyk – Kolczyńskiej, Metoda Paula Dennisona (Kinezjologia Edukacyjna), Pedagogika Zabawy, Drama, Carla Orffa, Rudolfa Labana, Kniessów, Dobrego Startu M.Bogdanowicz, Doroty Dziamskiej, Wincenty Okoń.

Таблиця

Сучасні освітні моделі, які сприяють реалізації спеціалізованої освіти наукового спрямування фізико-математичним профілем

Модель	Автор	Зміст
«КРОК ЗА КРОКОМ»	Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»	Програмою передбачено тематичне навчання – інтеграція змісту різних предметів навколо певної теми, цікавої для учнів. Теми визначаються вчителями після обговорення з учнями та батьками. У процесі тематичного навчання, наприклад, при вивченні теми «Ліс», школярі можуть прочитати про ліс і його мешканців, отримати знання з географії та біології, позайматися математикою (розрахувати час, що знадобиться їм для того, аби дістатися до лісу), описати свої пригоди в лісі, намалювати ліс і розіграти невеличку виставу про свою подорож до нього. Учні продовжують самостійно опановувати тему, що вивчається, вдома. Їм пропонуються домашні завдання, які діти можуть виконати самостійно та разом із батьками. Для цього розробляються зошити, картки з домашніми завданнями та спеціальні навчальні ігри, у яких може взяти участь уся родина. Ці ігри роздаються учням у вигляді особливих «портфелів». Важливим елементом реалізації моделі є залучення батьків до безпосередньої участі в освітньому процесі, побудова партнерських стосунків між школою та родиною. Зокрема, під час занять батьки допомагають учителю в «центрах діяльності», займаються з дітьми читанням, конструюванням, мистецтвами тощо
АВТОРСЬКА МОДЕЛЬ МИКОЛИ ГУЗИКА	Микола Петрович Гузик, директор авторської (Миколи Гузика) школи- комплексу № 3 м. Южного, народний вчитель України, член- кореспондент НАПН України	У структурі авторської школи-комплексу М. П. Гузика в єдиному режимі функціонують 4 структурні підрозділи: ЗЗСО, школа мистецтв, фізкультурно-спортивна школа та коледж. Завдяки цьому кожен учень залежно від нахилів і здібностей має можливість прилучатися до музики, живопису, спорту на загальнокультурному аматорському рівні або ж оволодіти ними за програмами спеціалізованих навчальних закладів. Відповідно до індивідуальних та вікових особливостей учнів, їхніх здібностей до засвоєння знань, уже на початковому етапі шкільної освіти визначається індивідуальний темп просування їх у навчанні. З огляду на це формуються 3 види динамічних навчальних груп: «В» – з високим (прискореним), «Б» – нормальним та «А» – зниженим темпом навчання. Реалізація моделі при роботі зі здобувачами освіти диференціюється за змістом навчального матеріалу та рівнями його засвоєння учнями. Диференціація за змістом навчального матеріалу забезпечується використанням трьох видів програм: базової, що відповідає вимогам державного стандарту загальної середньої освіти; підвищеного рівня складності для обдарованих учнів та персональних

<p>ОСВІТНЯ СИСТЕМА «АЗІМУТ»</p>	<p>Сергій Іванович Подмазін, директор Запорізького обласного науково- методичного центру психології та соціології освіти, кандидат психологічних наук</p>	<p>Технологія «АЗІМУТ» (альтернативність, зацікавленість, ініціативність, мотивація, усвідомленість, творчість) реалізує принципи особистісної орієнтації освіти. Технологія передбачає партнерські, суб'єкт-суб'єктні відносини учня з учителем, повагу до учня як особистості. Сутність технології полягає в переведенні в нову якість традиційної факультативної, гурткової роботи в школі. Технологія складається з трьох послідовних етапів. 1 етап (АЗІМУТ-1) – це система психолого-педагогічної роботи з учнями 5-7 (8) класів ЗССО, спрямована на формування в них стійких інтересів до пізнавальної та практичної діяльності й широкого кола мотивів до вивчення певних предметів або їхніх взаємопов'язаних блоків. «АЗІМУТ-1» передбачає створення умов для вільного вибору школярами спекурсів із певної кількості варіантів, що пропонуються за рахунок годин варіативної складової змісту загальної середньої освіти. Спрямування спекурсів мусить відповідати усьому спектру предметів, що викладаються: природничо-математичним, гуманітарним, технологічним, мистецьким, оздоровчо-спортивним. Зміст спекурсів має співвідноситися зі змістом базових предметів, але не дублювати, а доповнювати й поглиблювати його. «АЗІМУТ-2» є наступним етапом реалізації технології, що передбачає психолого-педагогічну діагностику. Третій етап реалізації технології «АЗІМУТ-3» передбачає поглиблене вивчення учнями певних предметів, їхніх взаємопов'язаних блоків за обраними профілями в старших класах ЗССО</p>
<p>РЕКРЕАЦІЙНА МОДЕЛЬ</p>	<p>Олександра Дубогай, завідувач кафедри фізичного виховання і здоров'я НПУ ім. М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор</p>	<p>Автор моделі враховує взаємозв'язок пізнавальної й рухової активності учнів у процесі навчання. Засвоєння навчального матеріалу, виховання та оздоровлення школярів відбуваються на тлі збільшення їхньої рухової активності на уроках. Засоби й методи фізичної культури застосовуються на заняттях із загальноосвітніх предметів для профілактики розумової втоми, короткозорості, вироблення стереотипу правильної постанти, підвищення пізнавальної активності учнів</p>
<p>МОДЕЛЬ «РОСТОК»</p>	<p>Тамара Пушкарьова, начальник відділу проектно- діяльності ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України</p>	<p>На основі гуманітаризації, інтеграції, екологізації змісту загальної середньої освіти створити психологічні умови для всебічного розвитку творчого потенціалу учнів, становлення духовної, культурної особистості громадянина України і європейської спільноти, для чого зосередити увагу на гармонійному розвитку учнів, формуванні цілісної картини світу та уявлення про місце людини у світі як невід'ємної частини природи, формуванні загальнолюдських цінностей у гармонії з національним самосвідомленням, розвитку основних здібностей відповідно до віку учнів. Зміст. На засадах гуманітаризації, інтеграції та екологізації освіти, теорії розвивального навчання зміст початкової освіти інтегрується в предметі «Навколишній світ» та предметах, що з ним пов'язані: математиці, читанні, письмі, музиці, малюванні тощо</p>

Спробуємо розкрити зміст з деяких з них.

Модель Edyty Gruszczyk – Kolczyńskiej. Математична освіта за Е. Gruszczyk – Kolczyńska сприяє стимулюванню математичних здібностей у здобувачів освіти, а також добре мотивує їх до вивчення математики. Залежно від вікової групи, учні мають можливість діяти самостійно або під керівництвом учителя під час дидактичних занять, в едукції можливо використовувати такі дидактичні засоби: числове доміно, палички, klocki Dienes (сукупність блоків – геометричних фігур, що відрізняються кольором, товщиною, розміром), годинник, настільні ігри, цифрові та картинні пазли, будівельні блоки, блоки – пазли від найбільшого до найменшого.

Модель Kniessów. Дана модель полягає в постійному пошуку нових форм і видів руху – шляхом експериментування з руховими, словесними і образотворчими засобами. Модель Kniessów спрямована на формування та фізичний розвиток дитини через рух, музику, використання оригінальних аксесуарів, проводяться вправи на всі групи м'язів, в тому числі самомасаж. При цьому у дитини формується чутливість до краси класичної музики, в цьому методі основний акцент робиться на рух. Важливу роль відіграють засоби для рухових вправ, засоби для постановки звуків.

Вправи, що входять до реалізації Моделі Kniessów, одночасно вдосконалюють такі аналізатори: зоровий, слуховий та кінестетико-моторний, формують латералізацію та орієнтацію в схемі власного тіла, впливають на емоційні процеси та соціальну поведінку, а також на творчу діяльність (рис. 1).



Рис. 1 Приклад реалізації моделі Kniessów

Джерело: <http://www.przedszkoleraszowka.pl/pliki/Kcm.pdf>

Modelь dobrego startu M. Bogdanowicz. Едукаційна модель чудово готує здобувачів освіти до читання та письма і запобігає труднощам їх оволодіння. Для вивчення букв і цифр у першому класі використовується методична модель «DOBREGO STARTU». Модель «DOBREGO STARTU» задіє багато органів чуття одночасно, додатково покращує концентрацію, пам'ять і мислення. Завдяки використаним вправам постійно вдосконалюється правильна вимова, розвивається фонематичний слух, наприклад, виділення складів і звуків зі слів. Діти виробляють правильну звичку тримати в руках письмовий інструмент. Виконуючи різноманітні завдання, діти також навчаються вмінню укладатися в рамки правила при відтворенні зразка, що створює візерунок. Завдяки використанню цього методу дитина набуває віри у власні сили, розкриває власні здібності, а також вчиться самоконтролю. Цей метод супроводжується піснями та цікавими завданнями, які роблять його дуже веселим.

Елементами Моделі Dobrego Startu є:

- руховий елемент – рухові, моторно-слухові, а також моторно-слухово-зорові вправи, тобто рухи, гармонізовані з ритмом пісні, що виконуються під час відтворення графічних знаків;
- слуховий елемент - пісні, віршики, речення, слова;
- образотворчий елемент – графічні знаки (легкі візерунки, літерні візерунки, букви та математичні знаки) (рис. 2).



Рис. 2 Приклад реалізації моделі Dobrego Startu
Джерело: <https://ptd.edu.pl/proftest/mds.html>

Modelь Dr Paul Dennison. Dr Paul Dennison (американський педагог)

який є розробником теорії освітньої кінезології

Мадель кінезології Dr Paul Dennison це проста, ефективна і універсальна модель, яка передбачає роботу, що спрямована на інтеграцію мозку, підтримку природнього розвитку особистості, сприяє подоланню стресу, полегшує спілкування з іншими людьми, сприяє подоланню труднощів, які пов'язані з дислексією, дисграфією та дизортографією.

Основним завданням реалізації моделі є: інтеграція думок і дій, тобто ідеальна співпраця мозку та тіла, яка базується на нейронному взаємозв'язку мозку і тіла; вибудовування нейронних зв'язків між лівою і правою півкулями головного мозку особистості; ефективний обмін інформацією між обома півкулями, завдяки якому здобувач освіти може набути нових навичок і засвоїти новий навчальний матеріал.

Модель Wincenty Okoń. Предметом теорії багатостороннього навчання особистості за моделлю Wincenty Okoń є складний процес розвитку людини, що відбувається під впливом освіти, а не тільки шкільного викладання та навчання.

Багатостороння освіта, на думку В. Оконя, – це вид навчання, при якому учні під керівництвом учителя або самостійно використовують різноманітні методи та засоби, у тому числі навчання шляхом отримання знань із різних джерел та відкриття нової інформації через вирішення різноманітних проблем. На думку автора, три фундаментальні складові багатосторонньої освіти – це динаміка розвитку пізнавальних функцій, розвиток мотивації та емоційного життя, застосування знань у різних сферах продуктивної практики, що в подальшому стають чинниками педагогічна культура. У розвитку особистості відіграє велике значення, на думку автора концепції, багатостороння освіта, яка побудована на чотирьох векторах навчання (Оконь, 1967, с. 82–95), які інтегруються постійно між собою, а саме: пряме та опосередковане засвоєння знань; навчання шляхом відкриття (наукова освіта); навчання шляхом переживання (формування ціннісних орієнтирів); навчання через практичну складову (профільне навчання та проєктне навчання) [5].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

З метою вивчення практичного досвіду впровадження моделей спеціалізованої освіти наукового спрямування та формування наукових компетентностей здобувачів освіти під патронатом Ректорату ДЗВО «Університет менеджменту освіти» розпочалася реалізація програми

Visiting Professor з 7 жовтня 2023 р. у межах Угоди про співробітництво між ДЗВО «УМО» та Академією спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської (м. Варшава, Республіка Польща).

У рамках програми (180 годин) були запрошені науково-педагогічні працівники ННІМП ДЗВО «УМО»: Тетяна Бурлаєнко, завідувач кафедри економіки, підприємництва та менеджменту ННІМП ДЗВО «УМО» (60 годин); Оксана Дубініна, професор кафедри публічного управління та проектного менеджменту ННІМП ДЗВО «УМО» (60 годин); Зінаїда Смутчак, професор кафедри економіки, підприємництва та менеджменту ННІМП ДЗВО «УМО» (60 годин). Програма передбачала обмін досвідом між Польщею та Україною шляхом викладання дисциплін педагогічного й менеджерського спрямування польською та англійською мовами.

Під час реалізації програми, українські науково-педагогічні працівниці вивчили досвід впровадження моделей спеціалізованої освіти наукового спрямування та провели лекційні курси з наступних дисциплін: школа і середовище, соціальні контексти виховання, психолого-педагогічний супровід, соціальні та освітні проблеми, що дало змогу більш детально ознайомитися з практикою впровадження моделей спеціалізованої освіти та зробити висновки про

Вивчаючи досвід Республіки Польща науково-педагогічними працівниками ННІМП ДЗВО «УМО» встановлено, що реалізація спеціалізованої освіти наукового спрямування відбувається на базі закладів загальної середньої освіти та регламентується загальними положеннями і компетенціями, які окреслені в основних навчальних програмах. Під час впровадження навчальних програм спеціалізованої освіти наукового спрямування дослідницями встановлено, що едукативні моделі, які будуть сприяти якісному формуванню дослідницької компетентності здобувачів освіти є: модель Edyty Gruszczyk – Kolczyńskiej, Metoda Paula Dennisona (Kinezyjologia Edukacyjna), Pedagogika Zabawy, Drama, модель Carla Orffa, модель Rudolfa Labana, модель Kniessów, модель Dobrego модель Startu M.Bogdanowicz, модель Doroty Dziamskiej, модель багатостороннього розвитку Wincenty Okoń.

Перспективи подальших досліджень. З огляду на вище сказане виникає потреба у подальшому дослідженні, яке розкриє більш ґрунтовно педагогічні умови впровадження моделей спеціалізованої освіти наукового спрямування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] M. Grzegorzewska, «Z notatek o nauczycielu wychowawcy», *Szkoła Specjalna*, nr 3, 1957.
- [2] M. Grzegorzewska, *Listy do młodego nauczyciela; cykl I–III*. Warszawa, Polska, 1996.
- [3] M. Grzegorzewska, «Przemówienie na zakończenie roku akademickiego 1965/1966 wygłoszone 24.VI.1966 w Instytucie Pedagogiki Specjalnej», *Szkoła Specjalna*, nr 3, 1967.
- [4] *Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny*, Z. Szaroty i F. Szloska, Red. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, Instytut Technologii Eksploatacji – PIB w Radomiu, 2013.
- [5] Krystyna Chałas, Oksana Dubinina, Tetiana Burlaienko, Tetiana Kravchynska, «Information Technology of Education in the Light of Vincent Ocon’s Theory of Multi Sided Personality Learning», *International Journal of Computer Science and Network Security*, vol. 22, No. 9, p. 657–665, 2022. [Online]. Available: http://ijcsns.org/07_book/2022_25.htm
Application date: October 29, 2023
- [6] E. Żabczyńska (red.), *Maria Grzegorzewska pedagog w służbie dzieci niepełnosprawnych*. Warszawa, Polska, 1985.
- [7] Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrainy-pro-osvitu> Дата звернення: Жовт. 29, 2023.
- [8] Верховна Рада України. (2021, Груд. 10). *Проект Закону «Про основні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні»*. [Електронний ресурс]. Доступно: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73410
- [9] *Проект освітньої програми для закладів спеціалізованої освіти наукового спрямування* / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Л. В. Горбань. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021.
- [10] Міністерство освіти і науки України. (2019, Жовт. 09). *Наказ № 1303 «Про затвердження Стандарту спеціалізованої освіти наукового спрямування»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-specializovanoyi-osviti-naukovogo-spryamuvannya>

THE LEGACY OF MARIA GRZEGOZHEVSKA IN MODELS OF SPECIALIZED EDUCATION, AS A WAY TO THE FORMATION OF SCIENTIFIC COMPETENCE OF THE STUDENT OF EDUCATION

Oksana Dubinina,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Assistant Professor Department Administration and Project Management
Educational and Scientific Institute of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management»;
senior researcher of the design department
development of giftedness at the Gifted Child Institute
National Academy of Educational Science of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-5405-8502>
o_dybinina@ukr.net

Tetiana Burlaenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of Sciences Department of Economy
Entrepreneurship and Management Educational
and Scientific Institute of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management»;
senior researcher of the design department
development of giftedness at the Gifted Child Institute
National Academy of Educational Science of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0001-5734-4611>
tburlaenko@ukr.net

Abstract. The article discusses the conceptual provisions and basic principles of Maria Grzegozhevaska's pedagogical system, which are extremely relevant in today's conditions. The Ukrainian and foreign experience of implementing models of specialized scientific education was studied. Conclusions were made that implementing the Standard of specialized scientific education becomes relevant in the development of programs of specialized scientific education, in the process of implementation of which the following educational models are effective: "Step by step" model, Author's model of Mykola Guzyk, Educational system "AZIMUT", Recreational model, "Rostok" model. Studying the experience of the Republic of Poland, it was established that the implementation of specialized scientific education takes place on the basis of general secondary education institutions and is regulated by general provisions and competencies outlined in the main curricula. In the process

of applying educational programs of specialized scientific education, educational models have been defined and substantiated, which will contribute to the qualitative formation of research competence of students of education. Among such models, the following are highlighted: Edyty Gruszczyk – Kolczyńskiej, Metoda Paula Dennisona (Kinezjologia Edukacyjna), Pedagogika Zabawy, Drama, Carla Orffa, Rudolfa Labana, Kniessów, Dobrego Startu M. Bogdanowicz, Doroty Dziamskiej, Wincenty Okoń.

Keywords: competence; scientific competence; student of education; specialized education; educational model.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] M. Grzegorzewska, «Z notatek o nauczycielu wychowawcy», Szkoła Specjalna, nr 3, 1957.
- [2] M. Grzegorzewska, Listy do młodego nauczyciela; cykl I–III. Warszawa, Polska, 1996.
- [3] M. Grzegorzewska, «Przemówienie na zakończenie roku akademickiego 1965/1966 ogłoszone 24.VI.1966 w Instytucie Pedagogiki Specjalnej», Szkoła Specjalna, nr 3, 1967.
- [4] Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny, Z. Szaroty i F. Szloska, Red. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, Instytut Technologii Eksploatacji – PIB w Radomiu, 2013.
- [5] Krystyna Chałas, Oksana Dubinina, Tetiana Burlaienko, Tetiana Kravchynska, «Information Technology of Education in the Light of Vincent Ocon's Theory of Multi Sided Personality Learning», International Journal of Computer Science and Network Security, vol. 22, No. 9, p. 657–665, 2022. [Online]. Available: http://ijcsns.org/07_book/2022_25.htm Application date: October 29, 2023
- [6] E. Żabczyńska (red.), Maria Grzegorzewska pedagog w służbie dzieci niepełnosprawnych. Warszawa, Polska, 1985.
- [7] Vyshcha osvita. Informatsiino-analitychnyi portal. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrainy-pro-osvitu> Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [8] Verkhovna Rada Ukrainy. (2021, Hrud. 10). Proiekt Zakonu «Pro osnovni zasady formuvannia ta realizatsii priorytetnykh napriamiv naukovoï, naukovo-tekhnicnoi ta innovatsiinoï diialnosti v Ukraini». [Elektronnyi resurs].

Dostupno: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73410

- [9] Proiekt osvitnoi prohramy dlia zakladiv spetsializovanoi osvity naukovooho spriamuvannia / N. I. Polikhun, K. H. Postova, I. A. Slipukhina, L. V. Horban. Kyiv : In-t obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy, 2021.
- [10] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2019, Zhovt. 09). Nakaz № 1303 «Pro zatverdzhennia Standartu spetsializovanoi osvity naukovooho spriamuvannia». [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-specializovanoyi-osviti-naukovogo-spyamuvannya>

*Стаття надійшла до редакції
20 листопада 2023 року*